

Interreg

Współfinansowany przez
UNIE EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

EUROREGION
neisse-nisa-nysa

Friedhofs- und Bestattungskultur in Deutschland am Beispiel des Friedhofes der Stadt Görlitz

Cmentarz i kultura pochówku w Niemczech na przykładzie cmentarza miasta Görlitz

KONFERENCJA / KONFERENZ

Cmentarz - obszar historyczno-kulturowy i jego przyszłe
turystyczne wykorzystanie na pograniczu polsko-niemieckim

*Friedhof - historischer und kultureller Raum und seine zukünftige
touristische Nutzung im deutsch-polnischen Grenzgebiet*

09 listopada / November 2024

Projekt pn. „Cmentarz - obszar historyczno-kulturowy i jego przyszłe turystyczne wykorzystanie na pograniczu polsko-niemieckim” jest dofinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Funduszu Małych Projektów Polska– Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.

Das Projekt mit dem Titel "Friedhof - historischer und kultureller Raum und seine zukünftige touristische Nutzung im deutsch-polnischen Grenzgebiet" wird von der Europäischen Union aus Mitteln des Europäischen Fonds für Regionale Entwicklung im Rahmen des Kleinprojektfonds Polen - Sachsen 2021-2027 und aus dem Staatshaushalt kofinanziert.

- Vorstellung Friedhof und Eigenbetrieb
- Aufgaben eines Friedhofes heute
- Aufgaben eines Friedhofsbetriebes
- Wandel in der Friedhofskultur
- Finanzierung des Eigenbetriebes
- Grabarten Städtischer Friedhof GR
- Was ist in Deutschland erlaubt
- Beispiel für ehrenamtliches Engagement

-
- *Wprowadzenie - cmentarz i jego funkcjonowanie*
 - *Zadania cmentarza dzisiaj*
 - *Zadania związane z prowadzeniem cmentarza*
 - *Zmiany w kulturze cmentarnej*
 - *Finansowanie działalności własnej*
 - *Rodzaje grobów na cmentarzu komunalnym GR*
 - *Co jest dozwolone w Niemczech*
 - *Przykład wolontariatu*

- Gründung des städtischen Friedhofes 1847
- Erweiterungen entsprechend Belegungsnotwendigkeit bis zum Ende des 2. Wk.
- danach relativ dichte Belegung in der DDR-Zeit
- heute viele freie Grabfelder wegen:
 - Nutzung kleiner Grabanlagen (für Urnen) und vieler Urnengemeinschaftsanlagen
 - Bevölkerungsrückgang

1989 - 74.766 Einwohner

2023 - 56.694 Einwohner

- *Założenie cmentarza komunalnego w 1847 r*
- *Rozbudowa zgodnie z wymogami użytkowania do końca II wojny światowej.*
- *stosunkowo gęsta zabudowa w czasach NRD*
- *Wiele wolnych działek grzebalnych dzięki:*
 - *żywanie małych grobów (na urny) i wielu wspólnych miejsc na urny*
 - *Spadek liczby ludności*

1989 - 74 766 mieszkańców

2023 - 56 694 mieszkańców

Breitblättrige Stendewurz (*Epipactis helleborine*), Orchidee
Ciemiernik szerokolistny (Epipactis helleborine), storczyk

- Chancen für Naturschutz, Förderung der Artenvielfalt, aber: Problem Finanzierung
- Chancen für Denkmalschutz, aber: Problem Finanzierung
- *Szanse dla ochrony przyrody, promocja bioróżnorodności, ale: problem finansowania*
- *Szanse dla ochrony zabytków, ale: problem Finansowanie*

Teil der historischen Friedhofsmauer
Część historycznego muru cmentarnego

- Gründung des Eigenbetriebes Städtischer Friedhof Görlitz am 1.1.1998
- Eigenbetrieb der Stadt Görlitz mit eigener Satzung, eigenem Wirtschaftsplan
- 28,5 ha Friedhof Innenstadt + 1,5 ha Hagenwerder
- Krematorium
 - ca. 1.800 Einäscherungen/a
 - Einweihung Jugendstilbau - 1913
 - moderner Anbau - 2003

- *Utworzenie cmentarza komunalnego w Görlitz w dniu 1 stycznia 1998 r.*
- *Własna spółka miasta Görlitz z własnym statutem i biznesplanem*
- *28,5 ha cmentarz w centrum miasta + 1,5 ha Hagenwerder*
- *Krematorium*
 - *ok. 1800 kremacji/a*
 - *Inauguracja secesyjnego budynku - 1913*
 - *nowoczesna rozbudowa - 2003*

- Mitarbeiterzahl im Durchschnitt: 20
(plus Auszubildende, Praktikanten u. a.)
- Eigene Buchführung nach HGB*, Jahresabschluss, Wirtschaftsprüfung
- Eigenes Mahnwesen

- *Średnia liczba pracowników: 20
(plus praktykanci, stażyści itp.)*
- *Własna księgowość zgodnie z HGB*, roczne sprawozdania finansowe, audyt*
- *Własny system monitorów*

*HGB = Handelsgesetzbuch /
Kodeks handlowy

- Betreuung des Jüdischen Friedhofes

Gründung 1849,
Einweihung Kriegsgräberanlage 2015
Eigentümer: Jüdische Gemeinde Dresden

- *Nadzór nad cmentarzem żydowskim*

*Założony w 1849 roku,
Poświęcenie cmentarza wojennego w 2015 r.*

Właściciel: gmina żydowska w Dreźnie

- Verantwortung für Kriegsgräberanlagen

- 1. Weltkrieg:

- griechische Gräber
 - deutsche Gräber

- 2. Weltkrieg:

- sowjetische Gräber
 - polnische Gräber (Zivilisten)
 - deutsche Gräber

- *Odpowiedzialność za cmentarze wojenne*

- 1 wojna światowa:*

- *Greckie groby*
 - *Groby niemieckie*

- 2 wojna światowa:*

- *Groby radzieckie*
 - *Polskie groby (cywile)*
 - *Groby niemieckie*

Aufgaben eines Friedhofes

- Ort der Bestattung
- Ort der Trauer und der Hoffnung
- Ort des Erinnerns, Gedenkens, Besinnens
- Ort der Denkmale und Skulpturen
- Ort für Klima – und Naturschutz
- Ort für Kommunikation, „grüner Treffpunkt“
- Ort der Gemeinschaft (fremde Kulturen)
- Ort der (Stadt)Geschichte
- Ort des Friedens und der Mahnung zum Frieden
- Ort der Kultur und inspirierende Kulturlandschaft
- **FRIEDHOF kann (fast) alles (sein)**

Zadania cmentarza

- *Miejsce pochówku*
- *Miejsce żałoby i nadziei*
- *Miejsce pamięci, upamiętnienia i refleksji*
 - *Miejsce pomników i rzeźb*
 - *Miejsce ochrony klimatu i przyrody*
- *Miejsce komunikacji, „zielone miejsca spotkań”*
 - *Miejsce wspólnoty (kultur obcych)*
 - *Miejsce (miejskiej) historii*
 - *Miejsce pokoju i przypomnienie o pokoju*
- *Miejsce kultury i inspirujący krajobraz kulturowy*
 - **FRIEDHOF może być (prawie) wszystkim**

Aufgaben eines Friedhofsbetriebes:

- Beratung Hinterbliebener, Organisation und Durchführung von Trauerzeremonien
- Führung der Friedhofsakten, Lagepläne, Register
- Erstellung von Gebührenbescheiden, Kontrolle der Geldeingänge
- Betreuung und Pflege der Friedhöfe;
- Anlegen neuer und Einebenen abgelaufener Grabstellen, Verkehrssicherheit (Grabanlagen, Bäume, Wege etc.) Neupflanzungen von Bäumen und Gehölzen
- Betreuung des Krematoriums

Zadania firmy cmentarnej:

- *Poradnictwo dla osób pogrążonych w żałobie, organizacja i przeprowadzanie ceremonii żałobnych*
- *Prowadzenie dokumentacji cmentarza, planów terenu, rejestrów*
- *Przygotowywanie zawiadomień o opłatach,*
- *Kontrola płatności przychodzących*
- *Obsługa i utrzymanie cmentarzy;*
- *Tworzenie nowych i niwelowanie wygasłych grobów, bezpieczeństwo ruchu (groby, drzewa, ścieżki itp.), nowe nasadzenia drzew i krzewów*
- *Obsługa krematorium*

Wandel in der Bestattungskultur durch:

- Demographischen Wandel
- Individualisierung
- Mobilisierung
- Globalisierung

Zmiany w kulturze pogrzebowej spowodowane:

- Zmianami demograficznymi
- Indywidualizacją
- Mobilizacją
- globalizacją

Statistischer Vergleich											
	Erdbestattung			Urnenbeisetzung							
	Reihen- grab	Fam.- grab	gesamt	Reihen- grab	Fam.- grab	U-gemeinschaft		Paar- grab	Baum- grab	Urnen- gruft	gesamt
						anonym	m. Namen				
1977	105	106	211	394	246	229					869
2007	10	38	48	27	189	175	98	31	2		522
2016	6	31	36	18	157	121	52	144	10	9	511

Veränderungen innerhalb eines Grabfeldes als Konsequenz aus neuen Bedürfnissen

Zmiany w obrębie pola grobowego w konsekwencji nowych potrzeb

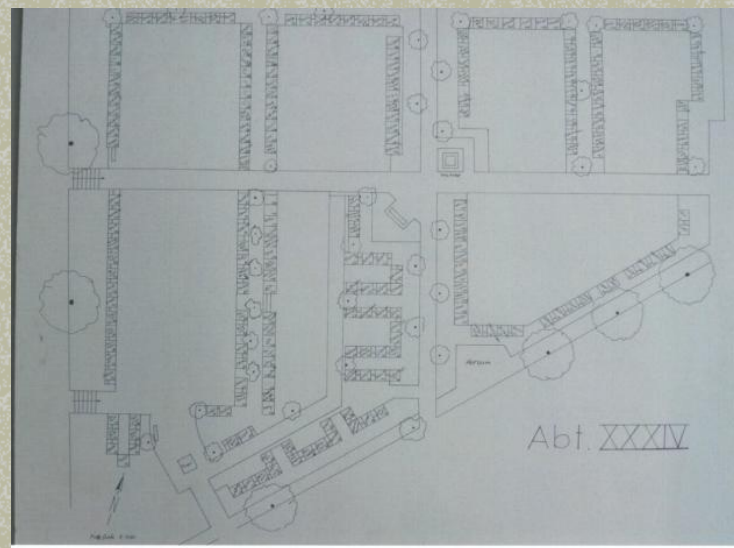
Alter Friedhof, Urnenfeld, Abt. XXXIV, Belegungsplan, Original M 1:100, ohne Verfasser, Januar 1968, mit jüngeren Eintragungen

Quelle: FHVA, Arbeitspläne Grabfelder

1968

Innen: Urnen - Reihengräber
Außen: Urnen – Familiengräber

*Wewnątrz: Urny - groby rzędowe
Na zewnątrz: Urny - groby rodzinne*

Alter Friedhof, Urnenfeld, Abt. XXXIV, Belegungsplan, Original M 1:100, ohne Verfasser, ohne Jahr, vermutlich Friedhofsverwaltung, vermutlich 1990er Jahre, mit jüngeren Eintragungen

Quelle: FHVA, Arbeitspläne Grabfelder

Um 1990

Innen: Freiflächen
Außen: Urnen – Familiengräber

*Wewnątrz: Otwarte przestrzenie
zewnątrz: Urny - groby rodzinne*

Um 2020

Innen:

Paargrabanlagen

Außen:

Urnen – Familiengräber

Wewnątrz:

kilka grobów

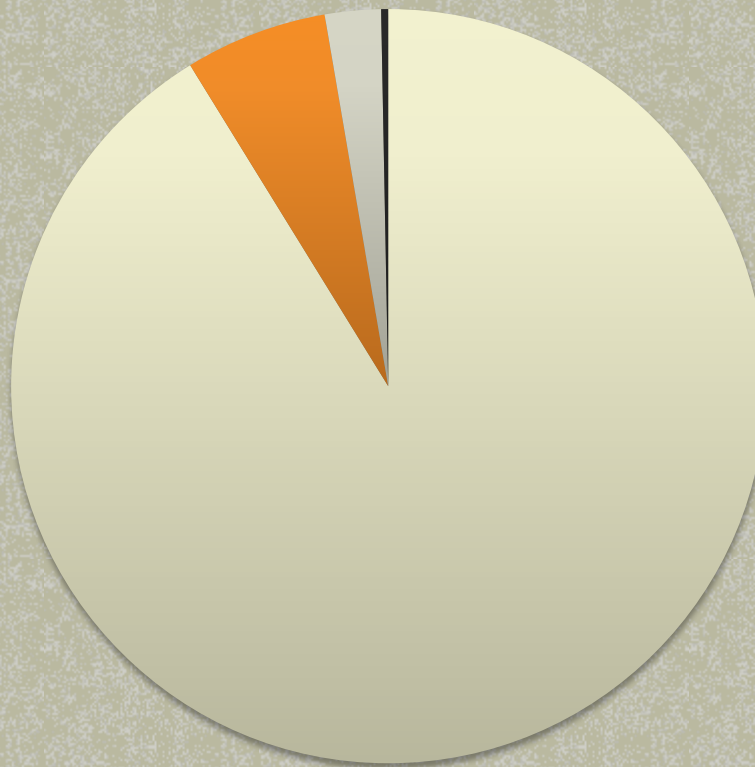
Na zewnątrz:

Urny - groby rodzinne

Finanzierung Städtischer Friedhof / *Finansowanie cmentarza komunalnego*

- Bestattungs- und Friedhofsgebühren / Oplaty za pochówek i cmentarz
- Leistungen für Stadt GR / Usługi dla miasta GR
- Kriegsgräber/Jüd. Friedhof / Groby wojenne/Żyd. Cmentarz
- Sonstiges/Spenden / Inne/darowizny

Es muss sichergestellt sein, dass aus Gebühren nur das finanziert wird, was den Bürger direkt betrifft (Kommunales Abgabenrecht). Dinge, die der Bürger für seine beauftragte Leistung nicht braucht, müssen anders finanziert werden.

- Pflege und Unterhaltung freier Grabfelder, Wiesen
- Denkmale (Finanzierung aus Spenden, Fördermittel)
- Grabstellen stadthistorisch wichtiger Personen (dgl.)
- Kriegsgräber und Jüdischer Friedhof (öffentliche Finanzierung)
- Kultur/Führungen/Theater/Lesungen über Eintritte
(Ausnahme: Öffentlichkeitsarbeit, die Leistungen des Friedhofes betreffen)

Należy zapewnić, aby opłaty były wykorzystywane wyłącznie do finansowania tego, co bezpośrednio dotyczy obywateli (gminne prawo podatkowe). Rzeczy, których obywatele nie potrzebują do świadczenia zleconych usług, muszą być finansowane w inny sposób.

- *opieka i utrzymanie terenów grzebalnych, łąk*
- *Zabytki (finansowanie z darowizn, dotacji)*
- *Groby osób ważnych historycznie (podobne)*
- *Groby wojenne i cmentarz żydowski (finansowanie publiczne)*
- *Kultura / wycieczki z przewodnikiem / teatr / odczyty z opłat za wstęp (Wyjątek: działania public relations związane z usługami cmentarza)*

Wer nichts verändern will, wird das verlieren,
was er bewahren möchte.

*Jeśli nie chcesz niczego zmienić, stracisz to,
co chcesz zachować.*

(Gustav Heinemann)

- Urnengemeinschaft mit Namensnennung /
„ściany pamięci” z nazwiskami

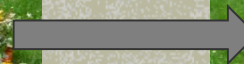
- Wahlgrab / *Grób „dowolny”*
für Erdbestattungen (1 Sarg + 2 Urnen) /
do pochówku w ziemi / do pochówku
urnowego (1 trumna + 2 urny)

- für Urnenbeisetzung (2 bis 4 Urnen) /
do pochówku urnowego(od 2 do 4 urn)

- Erdreihengrab mit Begrünung (1 Sarg) /
Grób ziemny z zielenią (1 trumna)

- Paargrab am Baum / *Grób pary przy drzewie*

oder an der Mauer / *lub na ścianie*

- Themengrab / *Grób z motywem*

- Terrassengrab /
Grób tarasowy

- Urnengruft für
Ordnungsamtsbestattungen /
Krypta grobowa przeznaczona
na urny

- Gräber für Humanurnen und Grabbeigaben /
Groby na urny i przedmioty

Grabbeigabe:

- persönliche Dinge, die im Leben wichtig waren
- Kleidungsstücke
- Urne mit Tierasche

Rzeczy wkładane do grobu:

- przedmioty osobiste, które były ważne w życiu
- elementy odzieży
- urny z prochami zwierząt

Wenn nicht Friedhof – was dann? / *Jeśli nie cmentarz – to co?*

Was in Deutschland erlaubt ist: / *Co jest dozwolone w Niemczech:*

~~Diamant / *diamenty*~~

~~Urne / *urny*~~

~~... in die Schrankwand~~

**Körperspende /
*darowiznyzwłok***

~~... in Nord- oder Ostsee /
w Morzu Północnym lub Bałtyckim~~

~~Tree of life / *Drzewa życia*~~

~~... in den (Fried)Wald /
w lesie, na polu~~

~~... auf Privatgrund / *teren prywatny*~~

~~Asche ausschütten / *wysypywanie
prochów*~~

~~... im Bergbach / *w górskich potokach*~~

~~... in den Bergen / *w górach*~~

~~... aus dem Flugzeug / *z samolotu*~~

**Asche in den
Weltraum / Prochy
w kosmosie**

(geht nur mit sehr kleiner Menge) /
(działa tylko przy bardzo małych ilościach)

~~Asche für Gemälde / *popiół do malowania*~~

Beispiel für ehrenamtliches Engagement:

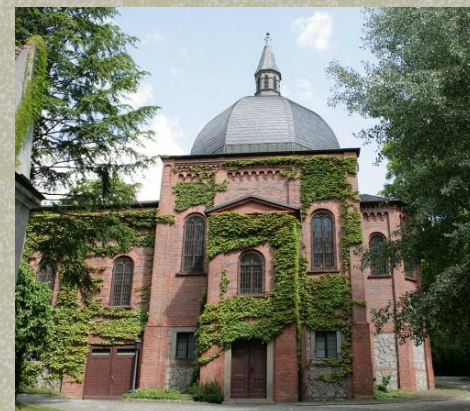
Ausstellung „Zu guter Letzt“ in der Alten Feierhalle auf dem Friedhof

- Eine Gruppe aus 4 – 5 Helfern traf sich 1 x wöchentlich,
 - ✓ um Bilder zu putzen, zu rahmen, anzubringen
 - ✓ um Ausstellungsteile in Ordnung zu bringen und zu reinigen
 - ✓ um die Eröffnung vorzubereiten (08/2022)

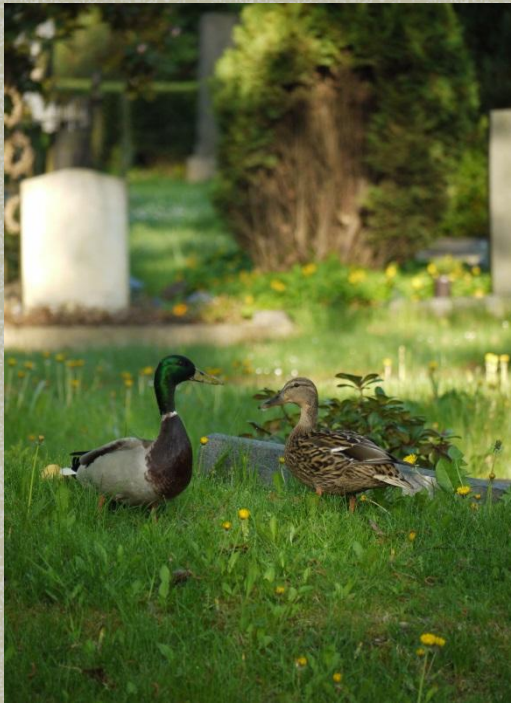
Przykład dobrowolnego zaangażowania:

Wystawa „ Ostatni, ale nie mniej ważny” w starej sali celebracji na cmentarzu

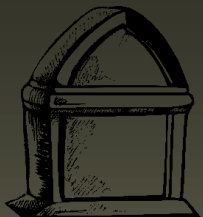

- *Grupa 4-5 pomocników spotykała się raz w tygodniu,*
 - ✓ *czyściła, oprawiła i montowała zdjęcia*
 - ✓ *sprzątała i czyszczenie części wystawy*
 - ✓ *przygotowanie do otwarcia (08/2022)*

In Görlitz gibt es keinen Friedhofsverein o. ä. / W Görlitz nie ma stowarzyszenia cmentarnego ani podobnego.

„Friedhöfe sind illusionäre Orte. All das Verwesene und Vergehene verhüllen sie mit einer Decke aus blühendem Leben. Mit all den Blumen, Kapellen und Engelstatuen geben Friedhöfe ein Ewigkeitsversprechen. Sie wirken, als seien sie von jeher da und würden für immer bleiben.“ / „Cmentarze to iluzoryczne miejsca. Pokrywają cały rozkład i zgniliznę kocem kwitnącego życia. Ze wszystkimi kwiatami, kaplicami i posągami aniołów, cmentarze obiecują wieczność. Sprawiają wrażenie, jakby zawsze tam były i pozostaną na zawsze”.

Danke fürs Zuhören und
Zusehen...
*Dziękujemy za wysłuchanie
i obejrzenie...*

Verbunden mit einer
herzlichen Einladung zu einer
Führung über den Städtischen
Friedhof in Görlitz 2025 /
*Zapraszamy na wycieczkę z
przewodnikiem po cmentarzu
komunalnym w Görlitz 2025.*

Interreg

Współfinansowany przez
UNIĘ EUROPEJSKĄ
Kofinansiert von
der EUROPÄISCHEN UNION

Polska – Sachsen

EUROREGION
neisse–nisa–nysa

Projekt pn. „Cmentarz - obszar historyczno-kulturowy i jego przyszłe turystyczne wykorzystanie na pograniczu polsko-niemieckim” jest dofinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Funduszu Małych Projektów Polska– Saksonia 2021-2027 oraz ze środków budżetu państwa.

Das Projekt mit dem Titel "Friedhof - historischer und kultureller Raum und seine zukünftige touristische Nutzung im deutsch-polnischen Grenzgebiet" wird von der Europäischen Union aus Mitteln des Europäischen Fonds für Regionale Entwicklung im Rahmen des Kleinprojektetonds Polen - Sachsen 2021-2027 und aus dem Staatshaushalt kofinanziert.